

УДК 316.25

Т. В. Іванова
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету

СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВІЗМ У РОЗРІЗІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Тема соціального конструктивізму [1] набула значної популярності серед гуманітарних та соціальних наук. Різноманітні об'єкти (раса, стать, сексуальна орієнтація, емоції, психічні відхилення) почали розглядатись як соціально сконструйовані. Досліджуючи природу соціальної реальності, прихильники даного підходу розглядали соціальне як продукт людської суб'єктивності: люди визначають, інтерпретують і надають значення світу через свої повсякденні дії та інтеракції [2].

З іншого боку, чимало дослідників продовжують оцінювати підхід соціального конструктивізму як надмірно радикальну наукову парадигму, яка стверджує, що соціальна реальність та значна частка соціальних об'єктів є продуктом суб'єктивних оцінок та умовиводів, а їх оцінка і навіть існування залежить від певних культурних маркерів, вплив яких ми не завжди можемо помітити, тому що ми маємо справу вже зі сконструйованими об'єктами. Соціальний конструктивізм як підхід до дослідження соціальних проблем піддавався критиці також за недостатність урахування ролі держави та економічних структур під час оцінки умов, що впливають на соціальну поведінку особистості [3].

Незважаючи на присутність певного скепсису щодо можливостей соціального конструктивізму, можна констатувати, що наявна структура соціальних дисциплін містить ряд невирішених питань, які потребують більш пильної уваги з боку дослідників. Тому використання соціально-конструктивістської парадигми може надати можливість активізувати ті реконструкції, які на даний час відбуваються у соціальних науках.

Нині у соціології спостерігається відхід від традиційного аналізу соціальних структур та відбувається переорієнтація на вивчення комунікативних процесів, які не завжди можна точно описати та об'єктувати. Указаний процес може стати можливим завдяки соціально-конструктивістській парадигмі.

Саме тому видається важливим проаналізувати сферу застосування соціального конструктивізму у соціології.

Перш за все, розглянемо, що маємо на увазі, коли говоримо про процес конструювання. Що саме конструюється? Потрібно розрізнити, з одного боку, існування об'єкта з певними характеристиками, що співвідносяться, перш за все, з набором природних законів та явищ, а з іншого – процес вбудовування даного об'єкта у систему культурних означень та соціальних закономірностей. Ми не можемо заперечувати закони природи, і, власне, логіка цих законів та логіка існування об'єктів виступають первинними щодо людської активності, опосередковуючи її та задаючи напрям діяльності. Наприклад, конструювання (у прямому сенсі) літака має враховувати закони тяжіння, закони аеродинаміки, особливості матеріалу тощо. Тобто у даному випадку об'єкт диктує логіку прийняття рішень та сприйняття реальності. Це означає, що за наявності інших фізичних законів Всесвіту звичні для нас об'єкти могли б мати зовсім інші властивості. З цього боку соціальне конструювання, дійсно, не може розглядатись як першоджерело людських дій, і, власне, втрачається сенс його використання, воно перетворюється на засіб безцільного подвоєння дійсності, що, у свою чергу, веде до понятійної заплутаності.

З іншого боку, значення соціального конструктивізму набуває актуальності, коли йдеться про культуру у самому широкому розумінні та повсякденність людських рішень, які залежать від теорій, текстів, конвенцій, практик та концептуальних схем окремих осіб або соціальних груп у певному місці та часі. У даному випадку деякі конструктивісти

йдуть далі та стверджують, що створення деяких (безумовно, не всіх) об'єктів також залежить від культурного контексту [4].

Таким чином, варто розрізнити конструювання матеріального світу, що, безумовно, значною мірою залежить від фізичних законів, та соціальне конструювання, яке можна віднести, так би мовити, до «будівництва соціального світу». Втім, дискурсивний простір соціального конструювання (який так само співвідноситься з об'єктом, як і предмет матеріального світу з фізичними законами) не викликає принципових заперечень. Дійсно, конструкціоністський підхід часто дає змогу адекватніше пояснити соціальні та культурні явища, ніж це можна зробити у межах традиційної методології. Основна критика теорії соціального конструювання в такому разі полягає в тому, що представники цього напрямку, пояснюючи соціальні або культурні феномени, здебільшого переслідують явно політичні або соціальні цілі, а не мають на меті суто теоретичний аналіз певних феноменів.

Питання, на якому хотілось би зупинитись – що саме конструюється?

Найбільш поширеними є два напрями конструктивістської роботи: один із них орієнтований на стратегії моделювання світу, способи мислення, різноманітні дискурсивні практики (динамічний аспект), інший – безпосередньо на об'єкт (форми поведінки, людські якості тощо), який розглядається як результат соціального конструювання (змістовний аспект) [5].

Динамічний аспект – це, власне, процес побудови теорій, або уявлень про навколишній світ. У контексті нашого аналізу термін «теорія» розуміється як спосіб пояснення певного феномену, як набір уявлень про конкретне явище. Теорія у межах соціального конструктивізму включає безліч різноманітних парадигмальних проявів – від наукових теорій до теорій «здорового глузду», а також включає теорії, що належать до різних сфер наукової практики – соціологічні, психологічні, культурологічні, антропологічні тощо. Як основна теза критиками такого роду теорій висувалось судження, що вони не спираються на природні закономірності, не використовують реальні факти або дані, а таким чином, не є об'єктивними, тобто такі теорії могли б мати зовсім інший вигляд та зміст у межах іншого соціального або культурного контексту.

Безумовно, з позицій позитивістської парадигми, що працює всередині реалістичної онтології, об'єктивістської епістемології та спирається переважно на кількісну методологію, конструктивістський підхід здається неточним та надмірно уможлядним, тому що допускає релятивістську онтологію, суб'єктивістську епістемологію, переважно якісну методологію та переслідує мету соціальної критики та рефлексії. Тобто, на перший погляд, позитивістські теорії протиставляють себе теоріям конструктивізму. Але чи насправді це так? Звернемось до концепції наукових революцій Т. Куна. В основі наукових знань, за Куном, лежить певна парадигма, тобто одна або кілька фундаментальних теорій, які отримали загальне визнання. Крім того, парадигма дає набір зразків наукового дослідження – у цьому полягає її найважливіша функція. Формуючи певне бачення світу, парадигма окреслює коло проблем, що мають сенс і рішення: все, що не потрапляє у це коло, не заслуговує розгляду з точки зору прихильників парадигми. Разом із тим парадигма встановлює допустимі методи вирішення певних проблем. Таким чином, вона визначає, які факти можуть бути отримані в емпіричному дослідженні, – не конкретні

результати, але тип фактів. Удосконалення приладів, підвищення точності спостережень і вимірювань, строгість концептуальних засобів – все це призводить до того, що розбіжності між прогнозами парадигми і фактами, які раніше не могли бути помічені й усвідомлені, починають фіксуватися та усвідомлюються як проблеми, що потребують вирішення. Довіра до парадигми падає. Настає стан, який Кун називає кризою. Період кризи закінчується, коли одна із запропонованих гіпотез доводить свою здатність впоратися з проблемами, пояснити незрозумілі факти і завдяки цьому повертає на свій бік велику частину вчених, наукове співтовариство відновлює свою єдність. Ось цю зміну парадигм Кун і називає науковою революцією.

Отже, розвиток науки у Куна виглядає таким чином: нормальна наука, що розвивається у рамках загальнознавчої парадигми; потім – зростання числа аномалій, що призводить, зрештою, до кризи; потім – наукова революція, що означає зміну парадигм [6].

Соціальні науки у нинішній час зазнають серію внутрішніх реконструкцій. Перш за все, характерним для соціального пізнання світу стає міждисциплінарність, яка пов'язана з двома взаємозалежними процесами. З одного боку, спостерігається розмежування соціальних наук і виділення їх у самостійні області знання. З іншого боку, в процесі поділу наук на спеціалізації відбувається поглиблення взаємозв'язків між ними; моделі і методи одних дисциплін починають використовуватися іншими, нерідко модифікуючи предмет дослідження; з'являється можливість більш широкого та різноманітного використання соціального інструментарію. Як результат, міждисциплінарне співробітництво призводить не стільки до зміни цілей соціального дослідження, скільки до переорієнтації його інтересу, і, зрештою, до необхідності перегляду використовуваних дослідницьких процедур.

Взаємодії, що відбуваються у суспільстві, починають розглядатися у динаміці. Однак неоднорідність предмета дослідження і багатоплановість соціальної реальності породжують певну обмеженість дослідницьких практик, а таким чином, потребують або синтезу методологічних принципів, або застосування інших, комбінованих наукових методологій. Одна з таких методологій, яка на даному етапі розвитку соціологічного знання являє собою продуктивний підхід – парадигма соціального конструктивізму, яка, з одного боку, враховує сукупність та взаємодію різних сфер соціальної реальності, а з іншого – використовує нетрадиційні способи аналізу наукових фактів.

Повертаючись до соціологічної картини світу, можна сказати, що позитивістський підхід, незважаючи на використання, так би мовити, об'єктивних даних та методів вивчення реальності, може стати на заваді отриманню об'єктивних наукових знань. Зокрема, Е. Пікерінг вважає, що абстрактна, «епістемологічна» модель науки, яка не враховує соціокультурних характеристик раціональності, створює загрозу протиставлення живого, реального існування людини та наукового знання. Пікерінг характеризує цей підхід як неісторичний, непрактичний та неінституційний, протиставляючи йому модель науки як практики зі зворотними характеристиками [7].

Аналогічну точку зору підтримує Ч. Міллз, який стверджує, що теоретична соціологія робить абсолютно неможливим практичне спостереження реальності, її основна проблема полягає у відірваності від вивчення конкретних історичних та структурних контекстів. З метою об'єктивного вивчення соціальної реальності він пропонує використовувати соціологічну уяву. Розуміння соціальної дії можливе тільки через суб'єктивний досвід індивіда у контексті даного часу та конкретного суспільства [8].

Таким чином, теорія конструктивізму на сучасному етапі розвитку соціологічного знання дає можливість так само об'єктивно пізнавати дійсність, як це пропонують позитивістські теорії, що спираються на факти, експерименти та цифри. Справа лише у зміні контексту, в результаті чого конструктивістські теорії, що дійсно орієнтовані на враху-

вання суб'єктивного чинника, можуть краще не тільки пояснити, але й передбачити явища соціального світу.

Введення теорії конструктивізму в контекст соціологічного наукового пізнання означає використання суб'єктцентристської парадигми та формування парадигми синергії, коли об'єкт розглядається як сукупність органічного, неорганічного та соціального, утворюючи динамічні сукупності, чий розвиток можна зрозуміти, зважаючи на структурну єдність його компонентів. Світ постає як глобальна комунікативна система, у побудові якої бере участь окремий суб'єкт, створюючи не тільки знання про світ, але й об'єкти, що є його елементами.

Як вже вище зазначалось, соціальний конструктивізм, крім конструювання теорій, постулює можливість створення об'єкта, який починає описуватися одночасно як факт об'єктивної реальності, з одного боку, та соціальний конструкт, з іншого.

Якщо з позицій позитивізму будь-який соціальний факт існує у межах дихотомії – реальне існування або ілюзорний конструкт, у межах конструктивізму будь-який факт розглядається як гетерогенна подія, як унікальна комбінація зустрічі суб'єкта та об'єкта, де пасивні та активні елементи апріорі не задані. Взаємодії агентів (людей, соціальних процесів, об'єктів-речей) утворюють події, існування яких не зумовлене тільки соціальними або природними причинами. Акцент переноситься на точку перегину, на ситуацію «зустрічі» природи та культури. Відносність характеристик акторів робить проблематичним розмову про «суб'єкти» та «об'єкти»: ми можемо говорити тільки про «квазі-суб'єкти» і «квазі-об'єкти» – ніколи не остаточні, сконструйовані у межах компонентів соціальної дійсності.

Заперечення «автономії суб'єкта» вносить корективи у концепцію «соціального конструювання реальності»: навіть саме суспільство є сконструйованим, у ньому не можна знайти стійких структур, або атомів, культури. Конструкція, таким чином, перетворюється на синонім становлення, що породжує події, які складають історію світу. Конструкція – креативний процес, безперервне народження якісно нових, унікальних подій, що не зводяться до тих, що існували раніше. Це передбачає пріоритет відносин і зв'язків перед наявними елементами, які визначаються тільки у рамках системи як результат взаємодії. Розвиток такої системи залежить від її стану загалом, а її цілісність – завжди більше ніж просто сума частин [9].

Важливим аспектом соціального конструювання є тема «актора» (термін, створений та отриманий розповсюдженням разом із парсонівською системою «суспільство модерна»), який, виступаючи, з одного боку, суб'єктом трансформації світу, з іншого боку, також є соціальним конструктом. Тобто особистість конструктивісти розглядають не як абстрактно-універсальну характеристику, а як культурно, історично та соціально опосередковану і сконструйовану структуру, що включає найрізноманітніші особливості (емоції, хворобу, расову категоризацію, сексуальну орієнтацію тощо), які є конкретними, а не універсальними, а також локальними щодо певного часу та місця.

На противагу такому розумінню соціального суб'єкта, прибічники об'єктивності людської природи часто стверджують, що існує широкий діапазон людських універсалій, що не залежать від соціально-культурного контексту [10]. На перший погляд, аргументи прибічників цього напрямку виглядають правдиво (видові особливості, будова ДНК). Але, з іншого боку, дослідження генетичних антропологів свідчать, що висновки щодо біологічних відмінностей здебільшого спираються на результат своєрідного наукового договору, ніж на існування об'єктивних біологічних маркерів відмінності. Наприклад, антропогенетики У. Бодмер і Л. Каваллі-Сфорца звернули увагу на один парадокс расового питання. 85% генетичних варіацій у людей складаються з відмінностей між індивідуумами всередині однієї і тієї самої етнічної групи, одного племені або однієї нації. Ще 8% припадає на відмінності між етнічними групами, а лише 7% – на відмінності між «расами». Іншими слова-

ми, генетичні відмінності між двома випадково вибраними представниками однієї раси, наприклад, шведами, приблизно у 12 разів більші, ніж генетичні відмінності між середнім шведом та середнім апачем або евенком. Бодмер і Каваллі-Сфорца припускають, що ілюзія расової відмінності – результат неважкого збігу обставин. Значна кількість відмінностей між расами зумовлена адаптацією до кліматичних умов, що розпочинається вже після народження. Тобто можна сказати, що під час ідентифікування раси ми здебільшого звертаємо увагу на зовнішність (шкіру), тобто на ту частину індивідуума, що відкрита як погоді, так і іншим людям. Раса, у буквальному сенсі, закінчується на глибині шкіри, в той час як людські узагальнення йдуть від зовнішніх відмінностей до внутрішніх [11].

Таким чином, дискусія про природу соціального актора зміщується з дихотомії вроджене-набуте, де вроджене розглядається як природне та немінуче, а набуте – як пластичне та змінне. Але цікаво, що через такий розділ ми втрачаємо цілий ряд маркерів людини (як біо-соціо-психологічної істоти), які не можна віднести ані до сконструйованих, ані до вроджених (наприклад, засмага). Взагалі, яку б людську особливість ми не використали як приклад, ми завжди у її формуванні можемо бачити цілу низку впливів (біологічних, соціальних, психологічних). Якість, що формується на основі таких впливів, не може розглядатись як їх результуюча, а тільки як принципово нова характеристика.

Можна навести як приклад дослідження емоційних реакцій. З одного боку, деякі дослідники, які працюють даному напрямі, вважають, що існують універсальні (первинні, вроджені) емоції [12], з іншого боку, з'являється дедалі більше робіт, де показано, що навіть фізіологічні та біологічні характеристики емоційних реакцій можуть бути сформовані у межах певних культурних нормативів. Наприклад, дослідження міміки японців показує, що під час появи авторитетних фігур має місце перебудова активізації мімічних м'язів. Усе це відбувається настільки швидко, що початкові емоційні вирази можуть бути виявлені тільки за допомогою аналізу відеозаписів. Тобто деякі особливості емоційної реакції є вродженими, але вони можуть, тим не менш, бути модифікованими культурою та людськими рішеннями. Зазначений приклад свідчить, що певні характеристики одночасно можуть бути як соціально-залежними, так і вродженими [13].

Який же фактор активізує узгоджену діяльність біологічних, соціальних та психологічних параметрів? Можна зробити припущення, що важливим чинником, що перебуває в основі соціального конструювання, є соціальна роль. Соціальна роль не тільки регулює поведінку, але й може впливати на біологічні та фізіологічні характеристики індивідуума. У крайньому випадку модель соціальних ролей передбачає, що культура виступає як свого роду скрипт, який жорстко контролює різноманітні прояви поведінки. Останні дослідження у психології показують існування у межах «Я» особистості, яку ми звикли вважати певною цілісністю та узгодженістю цілої низки квазі-особистостей. І це відноситься не тільки до дисоціативного розладу, а є цілком нормальною особливістю будь-якої людини [13]. І тому можливо, що поведінка, яку людина вважає результатом її власної природи, дійсно є проявом культурних сценаріїв у рамках соціальних ролей.

Таким чином, особистість також являє собою змінну характеристику, що знаходиться у процесі постійного становлення. У зв'язку з цим особливою важливістю набуває поняття «соціальна практика». У рамках соціального конструктивізму поняття «соціальна практика» характеризує процеси, що втілюють у собі суспільні дискурси, пов'язані зі здійсненням людьми різних форм діяльності. Соціальні та дискурсивні практики формують і багато у чому визначають, яким чином окрема особистість або соціальна група презентує себе іншим, визначають ролі та осмислюють себе.

Означення поняття практики як центрального формулює необхідність більш уважного вивчення процесів формування та реалізації ідентичності. У фокусі дослідження виявляються її зміни та розвиток у часі та просторі, способи, за до-

могою яких обговорюється та встановлюється членство у групах, існування її у межах соціальних норм та соціальних інститутів тощо. Дослідження соціальних практик звертаються як до соціальних та інституціональних факторів конструювання ідентичності, так і до ролі суб'єкта у відтворенні та безпосередній зміні цих практик.

Індивідуум, таким чином, розглядається як гнучкий дискурсивний конструкт, що постійно трансформується у процесі соціальної взаємодії. Тобто формування ідентичності не опосередковується соціальними структурами та процесами, а є результатом соціальних взаємодій.

Соціальний конструктивізм проголошує відносність належності до тієї чи іншої соціальної категорії. Це можна назвати принципом релевантності: для кожної людини існує велика кількість можливих альтернативних варіантів категоризації інших людей та самої себе; важливим є тільки те, яка категорія сприймається як релевантна у конкретній соціальній взаємодії. Категоризація задає контекст взаємодії, проте не обов'язково визначає її зміст, напрям або тему.

Таким чином, поняття соціальної ролі та її репертуару є важливим для розуміння конструювання особистості. Втім, замість поняття «роль», можливо, буде релевантнішим використовувати поняття «позиція». Перш за все, через те, що для поняття «роль» характерна така риса, як стабільність. З точки зору рольового підходу, людина «перебуває» у певній соціальній ролі тривалий час (наприклад, протягом цілого соціального епізоду) і внутрішній зміст ролі при цьому також є стабільним. Стабільність рольових змістів закріплена у культурних нормах (роль батька, начальника, друга). Соціальний конструктивізм, беручи до уваги контекст конкретних ситуацій, цікавиться більш лабільними утвореннями – соціальними позиціями. Ці позиції є наборами культурно заданих норм та правил поведінки, проте є більш пластичними та можуть реалізовуватись по-різному у різних ситуаціях. При цьому підкреслюється, що спектр таких позицій є досить широким та різноманітним (залежно від кожної конкретної ситуації) і унікальним для кожної людини. Культурно задані шаблони визначають певну рамку, усередині якої людина діє та взаємодіє, залежно від того, яким чином вона інтерпретує нормативну структуру ситуації, що склалася.

Таким чином, соціальні конструктивісти взяли на себе сміливість переосмислити цілу низку проблем та характеристик суспільства і соціальних відносин. Соціальний конструктивізм підкреслює існування соціальних уявлень, соціальних стереотипів, соціальних практик, а також релятивізм та некаузальний характер їх реалізації. Закономірності соціальної реальності, переконання, звичаї, ярлики, закони, етичні цінності, соціальні інститути розглядаються як сконструйовані представниками конкретної культури у процесі соціальної взаємодії.

Соціальний конструктивізм, відмовляючись від розуміння соціальних проблем як статичних, пропонує розглядати їх як послідовність певних подій. Цей підхід набагато більшою мірою відповідає процесуальній природі соціальної реальності. Хотілось би також підкреслити, що завдяки соціальному конструктивізму у фокусі уваги сучасних вчених з'явилося повсякденне знання, яке, з одного боку, є одним із важливих елементів науково-пізнавальної діяльності, а з іншого – виступає необхідним компонентом соціалізації особистості.

Література

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: «Медиум», 1995. – 323 с.
2. Шютц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии / Сост. А. Алхасов; Пер. с англ. А. Алхасова, Н. Мазлумяновой. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2003. – 336 с.
3. Manning N. Constructing Social Problems // Social Problems and Welfare Ideology / Manning, N. (ed.). – Aldershot, 1985. – P. 145–137.
4. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Пер. с фр. В. Визгина, Н. Автономовой. – СПб.: А-сэд, 1994. – 408 с.

5. Социология вещей. Сборник статей / Под ред. В. Вахштайна. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – 392 с.

6. Кун Т. Структура научных революций. С вводной статьей и дополнениями 1969 г. / Т. Кун. – М.: Прогресс, 1977. – 300 с.

7. Pickering A. From science as knowledge to science as practice // Science as practice and culture. – Chicago, 1992. – P. 1–29.

8. Миллс Ч. Социологическое воображение / Пер. с англ. О. Оберемко; Под общей редакцией и с предисловием Г. Батыгина. – М.: Издательский Дом NOTA BENE, 2001. – 264 с.

9. Latour B. Pandora's Hope: essays on the reality of science studies / B. Latour. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999. – 345 p.

10. Brown D. Human Universals / D. Brown – New York: McGraw-Hill, 1991. – 236 p.

11. Bodmer W., Caualli-Sforza L. Genetics, Evolution, and Man / W. Bodmer, L. Caualli-Sforza. – San Francisco: Freeman, 1976. – 782 p.

12. Изард К. Психология эмоций / Пер. с англ. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 464 с.

13. Экман П. Психология эмоций. Я знаю, что ты чувствуешь / П. Экман. – СПб.: Питер, 2010. – 334 с.

14. Стоун Х., Уинкельман С. Принимая собственные «Я»: Руководство по Диалогу голосов / Х. Стоун, С. Уинкельман. – М.: Эксмо; СПб.: Домино, 2003. – 304 с.

Анотація

Іванова Т. В. Соціальний конструктивізм у розрізі соціологічного знання. – Стаття.

У статті представлена конструктивістська парадигма у соціології. Соціальний конструктивізм описується як процес вбудовування об'єкта у систему культурних означень та соціальних закономірностей. Об'єкт розглядається як сукупність органічного, неорганічного та соціального. Наголошується, що теорія конструктивізму на сучасному етапі розвитку соціологічного знання дає можливість об'єктивніше пізнавати дійсність, порівняно з позитивістськими теоріями. Описані два напрями конструктивістської роботи: один із них орієнтований на стратегії моделювання світу, способи мислення, різноманітні дискурсивні практики (динамічний аспект), інший – безпосередньо на об'єкт (форми поведінки, людські якості тощо), який розглядається як результат соціального конструювання (змістовний аспект). Особистість аналізується одночасно і суб'єкт трансформації світу, і як його соціальний конструкт, як гнучка дискурсивна система, що постійно трансформується у процесі соціальної практики. Конструювання особистості відбувається у межах соціальних позицій.

Ключові слова: соціальний конструктивізм, соціологія, соціальна роль, ідентичність, позитивістська соціологія.

Аннотация

Иванова Т. В. Социальный конструктивизм в разрезе социологического знания. – Статья.

В статье представлена конструктивистская парадигма в социологии. Социальный конструктивизм описывается как процесс встраивания объекта в систему культурных обозначений и социальных закономерностей. Объект рассматривается как совокупность органического, неорганического и социального. Отмечается, что теория конструктивизма на современном этапе развития социологического знания дает возможность объективно познавать действительность, по сравнению с позитивистскими теориями. Описаны два направления конструктивистской работы: один из них ориентирован на стратегии моделирования мира, способы мышления, различные дискурсивные практики (динамический аспект), другой – непосредственно на объект (формы поведения, человеческие качества), который рассматривается как результат социального конструирования (содержательный аспект). Личность анализируется одновременно как субъект трансформации мира, так и его социальный конструкт, как гибкая дискурсивная система, которая постоянно трансформируется в ходе социальной практики. Конструирование личности происходит в рамках социальных позиций.

Ключевые слова: социальный конструктивизм, социология, социальная роль, идентичность, позитивистская социология.

Summary

Ivanova T. V. Social constructivism in terms of sociological knowledge. – Article.

The article presents the constructivist paradigm in sociology. Social constructivism described as the process of building an object into a system of cultural designations and social patterns. The object considered as a combination of organic, inorganic and social. Noted that the theory of constructivism at the present stage of the development of sociological knowledge makes it possible objectively learn the reality, in comparison with positivist theories. Two directions of constructivist work are described: one of them is oriented to the world modeling strategies, the ways of thinking, various discursive practices (dynamic aspect), the other directly to the object (forms of behavior, human qualities), which is viewed as the result of social construction (content aspect). Personality analyzed simultaneously as the subject of the transformation of the world, and its social construct as a flexible discursive system that constantly transformed in the course of social practice. The construction of the personality takes place within the framework of social positions.

Key words: social constructivism, sociology, social role, identity, positivist sociology.